

čakujemo od bratske univerze v Zagrebu tudi bratske pomoči v boju za doseg našega lastnega slovenskega vseučilišča. Polaganju izpitov v slovenščini bi na univerzi v Zagrebu najbrž nihče ne nasprotoval. Mi pa bi želeli, da otvorijo Hrvatje tudi svoje stolice našim mladim znanstvenikom, ki bi se pri njih habilitirali s slovenskimi predavanji, da se pripravijo za delovanje na naši bodoči domači univerzi. —

A. L.

Slovenska Socialna Matica. Slovenska socialistična omladina je ustanovila „Slovensko Socialno Matico“, r. z. z o. z. v Ljubljani, ter začne v kratkem izdajati socialistično revijo „Demokracija“, ki bo izhajala izprva mesečno, pozneje pa dvakrat na mesec. „Glavna naloga revije bo, da razmotriva socialistične probleme, bistri

pojme o demokraciji in da seznanja v obširnem „Pregledu“ svoje čitatelje z vsemi važnimi pojavi na političnem, kulturnem, socialnem in gospodarskem polju. Revija bo hkratu tudi svobodna tribuna za razglabljanje vseh vprašanj, ki so danes važna.“ Socialistična omladina naznanja, da noče posegati v strankarsko-politične boje, njen edini namen je kulturno delo. Zato bo izdajala „Slovenska Socialna Matica“ poleg revije tudi znanstvene knjige ter misli nastopiti z njimi že v prvih mesecih tekočega leta.

Novo kulturno podjetje kar najtopleje pozdravljamo, zlasti ko smo že ves vojni čas brez svobodne revialne publicistike in se je pač v naš in okrog nas nabralo gradiva, ki zahteva resnega, kritičnega ter znanstvenega premostrivanja. A. L.

KULTURNO-POLITIČNI PREGLED.

Naše politično življenje dosedaj in v bodoče. Dalekosežnosti odločitev, ki padajo sedaj, ni mogoče naglasiti. Čas, ki ga preživljamo, je silno usoden, ne toliko za nas, ki trpimo pod težo njegovega trenja, kakor za vse generacije, ki zavzamejo za nami naša mesta.

Preživljamo dobo velikega ustvarjanja. Iz te velike revolucije sveta, iz silnega kaosa in meteža se jasno obliči obris novega življenja, osnutki velike dobe človeštva. Ideje, ki so delale počasi, se širile in globile, izpodkopavale polagoma temelje starih zgradb in jih rušile, so se danes pognale v silnem zagonu, da na en mah zrušijo, kar je še ostalo od stare dobe, in ustvarijo, kar so zamislili proroki — bojevnik pred nami.

Nova doba je to pot dosegla tudi našo tiho domovino in idejam bodočnosti, ki so pač premnogokrat zaman pljuskale ob naše meje, so se odprla vrata na stežaj.

Vodilni ideji cele vrste generacij, demokratizem in nacionalizem, ki sta gibalala vse mišljenje in stremljenje evropskih — pa tudi že azijskih in ameriških — ljudstev zadnjih sto let in že več, sta potisočirili svojo energijo ter napravili v tej vojni zadnji gigantski zagon, da zmagata. Sinteza obeh je postalo geslo časa: narodna samoodločba.

V tem geslu je obsežen zaključek političnega razvoja zadnjih generacij, je izražen ves dalekosežni uspeh političnega in nacionalnega boja dolge epohe. Na eni strani zahteva demokratizma, ki mu je podlaga zavest naravnih, prirojenih človeških pravic: zrušiti hoče vse tiste privilegirane sile, ki so si uzurpirale oblast nad ljudstvom, osvoboditi hoče ljudstvo, ga vrniti samemu sebi ter doseči, da se vlada samo, da si samo piše svoje postave, svoj zakon in ne pripoznava nad sabo prav ničesar višjega od lastne volje. Ljudstva, ki

vedo, da je moderno človeško življenje mogoče le v urejenih družabnih organizacijah, to je državah, se hočejo zbrati v te državne zveze po lastnih željah in nagnjenjih ter tudi po svoji suvereni volji urediti razmerje med seboj, med posameznimi ljudskimi skupinami. In tu drži most do ideje nacionalizma, ki zahteva, naj se te ljudske skupine konstituira po tistih delih, katere družni narodna vez, to je v nacionalnih državah. Moderno geslo narodne samoodločbe obsega torej z zahtevno po najradikalnejši demokratizaciji ter zahtevno po nacionalni državi glavni ideji modernega političnega razvoja; kdor je to geslo napisal v svoj program, je vjel veter časa v svoja jadra. In ker vemo, da se razvoj človeštva giblje po nespremenljivih zakonih s slepo doslednostjo, vemo tudi, da se naša zahteva mora uresničiti, pa naj se ji stavijo kakršnekoli zapreke nasproti.

Ker torej absolutno verujemo v uresničenje naše današnje zahteve po nacionalni državi, zato je gotovo tudi edino pravilno, da vse politično in kulturno nacionalno dejanje in nehanje uravnamo po tej svoji veri. S katerekoli strani razmišljamo o svoji bodočnosti ter gradimo zanjo načrte, povsod je treba, da imamo bodočo nacionalno državo pred očmi.

In s tega stališča bomo na tem mestu motrili sedanja pota in današnje misli našega kulturnega gibanja ter našega političnega življenja.

Za nas Slovence, kakor nič manj za ostale Jugoslovane, pomeni nova doba za politično življenje temeljen preobrat. Ta nova doba nam prinese bistveno spremembo na zunanji, po obsegu, s tem da nas združi z našimi konnacionali Srbi in Hrvatimi, po drugi strani pa nam izroči v roke vlado samega sebe, samoupravo v najširšem pomenu besede.

A to pomeni v primeri z dosedanjim stanjem bistveno spremembo v vseh panogah javnega, pa tudi zasebnega življenja, v katerem bo povzročila splošno oživiljenje in prenovljenje.

Na tem mestu naj osvetlim le bistveno spremembo, ki nam jo prinese nova doba

v političnem življenju. Res da so se naše politične razmere zadnji čas močno konsolidirale ter zavzele pač dovolj ustaljene oblike, — glavnega pa nam politika vendarle še ni nudila. Morala bi biti v smislu modernih demokratičnih načel torišče, kjer se uveljavljajo narodove težnje glede javnega življenja, ustave, uprave, osnovnih gospodarskih in kulturnih uredb. Potom političnega udejstvovanja skušajo posamezni stanovi uresničiti svoje družabne, gospodarske ter kulturne nazore in težnje. Zato morajo osnove nacionalnega življenja v resnično demokratičnih državah odgovarjati narodovi strukturi in njegovi kulturni višini.

Tega smotra pri nas politika ni dosegla. V malem, kolikor je dovoljevala občinska avtonomija ter delna deželna samouprava, ki pa je bila nam v prid le na Kranjskem, so se pač lahko uveljavljali narodovi nazori po posredovanju političnih strank. Ta avtonomija pa se je nanašala le na notranje zadeve manjše važnosti. Osnove splošno-človeškega, družabnega, gospodarskega ter kulturnega življenja pa so bile zadeve skupnih avstrijskih državnih organov, bodisi obeh zbornic ali osrednjih državnih uradov ter njih ekspozitur med nami. Pri vseh teh pa smo tvorili Slovenci tako majhen, neznamenit ulomek, da se specifično naša stremjenja niso mogla uveljaviti. Če smo hoteli uresničiti kakršnibodi težnjo glede osnov nacionalnega življenja, smo morali najpreje preizkusiti, kako mislijo drugi avstrijski narodi o naši ideji. Če njih notranji razvoj še ni bil prišel do faze, ki bi zahtevala enako preuredbo, je bila naša namera onemogočena. Jasno je, da je takšno stanje vplivalo ovirajoče na politična stremjenja, ki bi imela namen, prerajati temelje narodovega ustroja, kakor je tudi gotovo, da je bistveno oviralo, če ne naravnost onemogočilo, dosledno izvedbo modernih demokratičnih načel.

Že iz tega sledi, kako je bila naša usoda v vseh osnovnih zadevah nacionalnega življenja navezana na močnejše narode — sodržavljane ter njihova naziranja. Ker njih gospodarsko, socialno ter kul-

turno stanje ni bilo enako našemu, je jasno, da si naše in njihove težnje niso bile enake. Samo ob sebi umljivo je vzpričo naše maloštevilnosti, da so obveljale njihove težnje na škodo našim. Prisiljeni smo bili, ravnati se v vseh temeljnih zadevah po teh mogočnejših sodržavljanih, v kolikor niso sploh odločevali njih nazoni ravno o naših najvažnejših stvareh. Naš razvoj je bil potemtakem po sili navezan na njihov razvoj; morali smo hoditi ž njimi v koraku, pa naj smo po lastnem notranjem razvojnem ritmu že prispeli do enakih faz ali ne. Marsikaka perioda našega političnega življenja ima na sebi znake, sledove takšne usode; preživeli smo jo, ker smo bili potegnjeni vanjo, ne da bi bili sami v sebi dozoreli zanjo. Zato imamo pri naši politični zgodovini tolikokrat vtis neorganičnega, ne-logičnega dejstvovanja; politika namreč dostikrat ni bila rezultat notranjega narodovega stremljenja ter mišljenja, temveč nam je bila nekako od zunaj oktroirana.

Z novo dobo pa bo naš narod stopil na politično torišče z zavestjo, da so njegovi nazoni merodajni ne le v zadevah sekundarne važnosti, temveč enako tudi

za konstituiranje in spreminjanje osnov vsega lastnega nacionalnega življenja ter da ga pri tem ne bo nihče motil, oviral ali posiljeval.

Ker bo torej narod potom političnega udejstvovanja sam odločeval o vseh svojih zadevah brez razlike ali izjeme, bo silno narasel pomen političnega dela kot sredstva do samovlade. Politične stranke, ki bodo — ko uvedemo povsod proporcionalni sistem — res izraz narodovega gospodarskega, socialnega ter kulturnega stanja in njegovih nazorov, bodo svoje težnje lahko v polni meri in vsestransko uresničile ter preobrazile nacionalno življenje po lastni volji. In bolj kakor doslej bo potreba, da človek, ki hoče zvesto motriti nacionalni razvoj, pazno sledi tudi političnemu življenju, seveda ne dnevnim malenkostnim detajlom, pač pa njega osnovnim idejam, konfliktom in zmagam, njega napredku in napakam.

V smislu očrtanih perspektiv bomo kot kulturna revija motrili vse dejanje in nehanje naše politike ter znanstvenokritično merili njene stalne in trajne vrednote.

A. L.

